

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

TOSHKENT DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI

"TASDIQLAYMAN"

 Sh. Sharipov

2019 yil "06"

"KELISHILDI"

Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi

2019 yil "4" 10

Ro'yhatga olindi: BD -5110800-2.04

2019 - yil "17" 08

QALAMTASVIR

FAN DASTURI

Bilim sohasi: 100000 – Gumanitar
Ta'lim sohasi: 110000 - Pedagogika
Ta'lim yo'nalishi: 5110800 – Tasviriy san'at va muhandislik
grafikasi

Toshkent – 2019

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligining 2019-yil "4" 10" 10 dagi 892-sonli buyrug'i bilan ma'qullangan fan dasturlarini tayanch oliy ta'lim muassasasi tomonidan tasdiqlashga rozilik berilgan.

Fan dasturi Oliy va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi yo'nalishlari bo'yicha O'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi Kengashning 2019-yil "17" 08" 08 dagi 4-sonli bayonnomasi bilan ma'qullangan.

Fan dasturi Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universitetida ishlab chiqildi.

Tuzuvchi:

R.Sh Xalilov - «Tasviriy san'at va uni o'qitish metodikasi» kafedrasida dotsenti

Taqrizchilar: **Z.R.Bobomuratov** – TAQI, "Tasviriy san'at" kafedrasida dotsenti.
U.B. Xakimov–Respublika ixtisoslashgan rassomlik maktabi direktori

Fan dasturi Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti O'quv-uslubiy Kengashida ko'rib chiqilgan va tavsiya qilingan (2019- yil "19" 06 dagi 11-sonli bayonnomasi).

«TC va uni qurish metodikasi» kaf. metodikasi

R. Xalilov

I. O'quv fanining dolzarbligi va oliy kasbiy ta'limdagi o'rni

Qalamtasvir – fan dasturi oliy o'quv yurtlari “5110800-Tasviriy san'at va muhandislik grafikasi” ta'lim yo'nalishi talabalari uchun mo'ljallangan. Barcha tasviriy san'at turlarining asosi sifatida bo'lajak pedagog rassomlarga borliqni ko'rib-kuzatib to'g'ri tasvirlash, borliqni idrok etish, qo'l, ong va sezgilarini shakllantirish hamda bo'lajak rassom-pedagoglarni tasviriy san'at asoslariga o'rgatishni maqsad qilib qo'yadi.

Qalamtasvir fanining oliy kasbiy ta'limdagi tasviriy san'at va muhandislik grafikasi bakalavriat ta'lim yo'nalishlari talabalari uchun mo'ljallangan bo'lib, unda tasviriy san'atning asosi bo'lgan qalamtasvirning kelib chiqish tarixi va rivojlanishi, tasviriy san'at qonun-qoidalari, bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarini pedagogik jarayonga puxta tayyorlashda qalamtasvirning ahamiyati haqida so'z boradi.

II. O'quv fanining maqsadi va vazifasi

Fanni o'qitishdan maqsad - barcha tasviriy san'at turlarining asosi sifatida bo'lajak pedagog rassomlarga borliqni ko'rib-kuzatib to'g'ri tasvirlash, borlikni idrok etish, qo'l, ong va sezgi organlarini shakllantirish hamda bo'lajak rassom-pedagoglarni tasviriy san'at asoslariga o'rgatishni maqsad qilib qo'yadi.

Qalamtasvir fanining vazifalari bo'lajak o'qituvchi-rassomlarni tayyorlashda asosiy mezon hisoblanib, u talabalarga amaliy mashg'ulotlar orqali olib boriladi. Shuni ta'kidlash lozimki, amaliy mashg'ulotlar qatorida nazariy bilimlar ham bo'lajak rassom-pedagoglarga ularning keyingi pedagogik va ijodiy faoliyatlarida muhim o'rin tutadi.

Bakalavr:

- qalamtasvir mashg'ulotlarini o'tishda tasviriy san'at asoslari, kompozitsiya qonuniyatlari, chiziqli, havo, perspektivalari, ufq tekisligi siluet, konstruktsiya, shtrix, masshtab, nisbatlar, materiallar xususiyatlari, yorug'-soya qonuniyatlari, turli tasvirlash vositalaridan foydalanishni *bilimga*;

- talaba qalamtasvir darslarini rejalashtirish: natyurmort, portret, odamning turli holatlaridan postanovkalar tashkil etish, tasvirlash texnologiyalari, o'quvchilarga qalamtasvir mashg'ulotlarini tashkil etishda san'at asarlarini tahlil eta olish, yaxshi o'zlashtiruvchi va o'quvchilar ijodiy ishlarini baholay olish *ko'nikma*;

- talaba tasviriy san'at tarixi va nazariyasi, kompozitsiya qonuniyatlari va plastik anatomiya, portret xarakteristikasi va psixologik echim, o'quv va akademik qalamtasvir ishlash metodlari va metodologik asoslari, qalamtasvir texnologiyasi, oddiy geometrik shakllardan boshlab, insonning to'liq qomatini tasvirley olish, qalamtasvir kompozitsiyasi, tasviriy san'at asarlarini yaratishda qalamtasvirning

ahamiyati, qalam va turli tasvirlash vositalarida kompozitsiyalar tuzish *malakalariga ega bo'lishi kerak.*

III. Asosiy qism (amaliy mashg'ulotlar)

1-modul. Natyurmort

1-mavzu: Ikki-uch gipsli geometrik jismlardan tashkil topgan natyurmortning konstruktiv chiziqli qalamtasviri.

Natyurmortni qog'ozga kompozitsiya jihatidan to'g'ri joylashtirish. Nisbatlarni to'g'ri aniqlash. Perspektiva qonun-qoidalariga amal qilish. Shakllarni fakturasiga qarab tushlash. Natyurmortni umumlashtirish va yaxlitlash. Natyurmortni yakunlash.

2- mavzu: Uy-ro'zg'or buyumlaridan tashkil topgan natyurmortning konstruktiv qalamtasviri

Natyurmortni qog'ozga kompozitsiya jihatidan to'g'ri joylashtirish. Nisbatlarni to'g'ri aniqlash. Perspektiva qonun-qoidalariga amal qilish. Shakllarni fakturasiga qarab tushlash. Natyurmortni umumlashtirish va yaxlitlash. Natyurmortni yakunlash.

3-mavzu: Uy-ro'zg'or buyumlari va gipsli rozetkadan tashkil topgan natyurmort ishlash

Natyurmortni qog'ozga kompozitsiya jihatidan to'g'ri joylashtirish. Nisbatlarni to'g'ri aniqlash. Perspektiva qonun-qoidalariga amal qilish. Shakllarni fakturasiga qarab tushlash. Natyurmortni umumlashtirish va yaxlitlash. Natyurmortni yakunlash.

4- mavzu: Mato burmalarining qalamtasviri

Vazifani qog'ozga to'g'ri joylashtirish. Nisbatlarni to'g'ri aniqlash. Perspektiva qonun-qoidalariga amal qilish. Shakllarni fakturasiga qarab tushlash.

5-mavzu: Kapitел va turli shakl va fakturaga ega bo'lgan uy- ro'zg'or buyumlaridan tashkil topgan natyurmort ishlash.

Vazifani qog'ozga to'g'ri joylashtirish. Nisbatlarni to'g'ri aniqlash. Perspektiva qonun-qoidalariga amal qilish. Shakllarni fakturasiga qarab tushlash. Natyurmortni umumlashtirish va yaxlitlash. Natyurmortni yakunlash.

2-modul. David boshining bo'laklarini qalamtasviri

6-mavzu: Gipsli kesik bosh modelni qalamtasvirini ishlash

Vazifani qog'ozga to'g'ri joylashtirish. Nisbatlarni to'g'ri aniqlash. Perspektiva qonun-qoidalariga amal qilish. Boshni yorug'-soya qonunlariga amal qilib tushlash. Vazifani umumlashtirish va yaxlitlash. Vazifani yakunlash.

7- mavzu: David boshining bo'laklari qalamtasviri. (burun, quloq)

Vazifani qog'ozga to'g'ri joylashtirish. Nisbatlarni to'g'ri aniqlash. Perspektiva qonun-qoidalariga amal qilish. Boshni yorug'-soya qonunlariga amal qilib tushlash. Vazifani umumlashtirish va yaxlitlash. Vazifani yakunlash.

8- mavzu: David boshining ko'z bo'lagini tasvirlash.

Vazifani qog'ozga to'g'ri joylashtirish. Nisbatlarni to'g'ri aniqlash. Perspektiva qonun-qoidalariga amal qilish. Boshni yorug'-soya qonunlariga amal qilib tushlash. Vazifani umumlashtirish va yaxlitlash. Vazifani yakunlash.

9- mavzu: David boshining ko'z bo'lagini tasvirlash. (lab)

Vazifani qog'ozga to'g'ri joylashtirish. Nisbatlarni to'g'ri aniqlash. Perspektiva qonun-qoidalariga amal qilish. Boshni yorug'-soya qonunlariga amal qilib tushlash. Vazifani umumlashtirish va yaxlitlash. Vazifani yakunlash.

3-modul. Anatomik bosh qalamtasvirini ishlash

10- mavzu: Odam bosh suyagini uch ko'rinishda konstruktiv tasvirlash. Modelni o'rganish, qisqa muddatli chizgilarni bajarish va qog'ozga to'g'ri joylashtirish. Nisbatlarni aniqlash va modelni konstruktiv qurish. Yorug'-soya qonunlariga amal qilgan holda vazifani tushlash. Umumlashtirish va ishni yakuniga yetkazish.

11- mavzu: Anatomik bosh qalamtasvirini ishlash (ekorshe Gudon modeli)

Odam boshining anatomik qurilishi. Modelni o'rganish, qisqa muddatli chizgilarni bajarish va qog'ozga to'g'ri joylashtirish. Nisbatlarni aniqlash va modelni konstruktiv qurish. Yorug'-soya qonunlariga amal qilgan holda vazifani tushlash. Umumlashtirish va ishni yakuniga yetkazish.

12- mavzu: Antik davrga mansub gipsli haykal qalamtasviri. (Antinoy, Apollon, Sokrat)

Modelni o'rganish, qisqa muddatli chizgilarni bajarish va qog'ozga to'g'ri joylashtirish. Nisbatlarni aniqlash va modelni konstruktiv qurish. Yorug'-soya qonunlariga amal qilgan holda vazifani tushlash. Umumlashtirish va ishni yakuniga yetkazish.

13- mavzu: Antik davrga mansub gipsli haykal qalamtasviri.

(Volter)

Modelni o'rganish, qisqa muddatli chizgilarni bajarish va qog'ozga to'g'ri joylashtirish. Nisbatlarni aniqlash va modelni konstruktiv qurish. Yorug'-soya qonunlariga amal qilgan holda vazifani tushlash. Umumlashtirish va ishni yakuniga yetkazish.

14- mavzu: Antik davrga mansub gipsli haykal qalamtasviri.

(Gatamilatta)

Modelni o'rganish, qisqa muddatli chizgilarni bajarish va qog'ozga to'g'ri joylashtirish. Nisbatlarni aniqlash va modelni konstruktiv qurish. Yorug'-soya qonunlariga amal qilgan holda vazifani tushirish. Umumlashtirish va ishni yakuniga yetkazish.

4-modul. Individual xususiyatlarga ega bo'lgan odam boshini qalamtasviri

15- mavzu: Antik davrga mansub gipsli haykal qalamtasviri. (Zeus)

Modelni o'rganish, qisqa muddatli chizgilarni bajarish va qog'ozga to'g'ri joylashtirish. Nisbatlarni aniqlash va modelni konstruktiv qurish. Yorug'-soya qonunlariga amal qilgan holda vazifani tushirish. Umumlashtirish va ishni yakuniga yetkazish.

16- mavzu: Individual xususiyatlarga ega bo'lgan odam boshini konstruktiv qalamtasviri

Modelni o'rganish, qisqa muddatli chizgilarni bajarish va qog'ozga to'g'ri joylashtirish. Nisbatlarni aniqlash va modelni konstruktiv qurish. Yorug'-soya qonunlariga amal qilgan holda vazifani tushirish. Umumlashtirish va ishni yakuniga yetkazish.

17-mavzu: Odam boshini qalamtasvirda ishlash.

Naturani o'rganish, qisqa muddatli chizgilarni bajarish va qog'ozga to'g'ri joylashtirish. Nisbatlarni aniqlash va modelni konstruktiv qurish. Yorug'-soya qonunlariga amal qilgan holda vazifani tushirish. Umumlashtirish va ishni yakuniga yetkazish.

18-mavzu: Odam boshini dinamik holatda tasvirlash

Naturani o'rganish, qisqa muddatli chizgilarni bajarish va qog'ozga to'g'ri joylashtirish. Nisbatlarni aniqlash va modelni konstruktiv qurish. Yorug'-soya qonunlariga amal qilgan holda vazifani tushirish. Umumlashtirish va ishni yakuniga yetkazish.

19-mavzu: Milliy bosh kiyimdagi odam boshini qalamtasviri

Naturani o'rganish, qisqa muddatli chizgilarni bajarish va qog'ozga to'g'ri joylashtirish. Nisbatlarni aniqlash va modelni konstruktiv qurish. Yorug'-soya qonunlariga amal qilgan holda vazifani tushirish. Umumlashtirish va ishni yakuniga yetkazish.

5-modul. Individual xususiyatlarga ega bo'lgan odam tanasini qalamtasviri

20-mavzu: Gipsli odam qo'li modelini qalamtasvirda ishlash

Modelni o'rganish, qisqa muddatli chizgilarni bajarish va qog'ozga to'g'ri joylashtirish. Nisbatlarni aniqlash va plastik anatomiya fanidan olingan bilimlarni qo'llab modelni konstruktiv qalamtasvirini ishlash. Yorug'-soya qonunlariga amal qilgan holda vazifani tushirish. Umumlashtirish va ishni yakuniga yetkazish.

21-mavzu: Gipsli odam oyog‘i modelini qalamtasvirda ishlash

Modelni o‘rganish, qisqa muddatli chizgilarni bajarish va qog‘ozga to‘g‘ri joylashtirish. Nisbatlarni aniqlash va plastik anatomiya fanidan olingan bilimlarni qo‘llab modelni konstruktiv qalamtasvirini ishlash. Yorug‘-soya qonunlariga amal qilgan holda vazifani tushlash. Umumlashtirish va ishni yakuniga yetkazish.

22-mavzu: Gipsli odam oyoq muskuli modelini qalamtasvirda ishlash

Modelni o‘rganish, qisqa muddatli chizgilarni bajarish va qog‘ozga to‘g‘ri joylashtirish. Nisbatlarni aniqlash va modelni konstruktiv qurish. Yorug‘-soya qonunlariga amal qilgan holda vazifani tushlash. Umumlashtirish va ishni yakuniga yetkazish

23-mavzu: Odam skeletini qalamtasvirda ishlash

Odam skeletini o‘rganish, qisqa muddatli chizgilarni bajarish va qog‘ozga to‘g‘ri joylashtirish. Nisbatlarni aniqlash va modelni konstruktiv qurish. Yorug‘-soya qonunlariga amal qilgan holda vazifani tushlash. Umumlashtirish va ishni yakuniga yetkazish.

24-mavzu: Odam boshini qo‘llari bilan ishlash

Nuturani o‘rganish, qisqa muddatli chizgilarni bajarish va qog‘ozga to‘g‘ri joylashtirish. Nisbatlarni aniqlash va modelni konstruktiv qurish. Yorug‘-soya qonunlariga amal qilgan holda vazifani tushlash. Umumlashtirish va ishni yakuniga yetkazish.

Amaliy mashg‘ulotlar bo‘yicha ko‘rsatma va tavsiyalar

Amaliy mashg‘ulotlar maxsus dastgohli uskunalar bilan jihozlangan o‘quv ustaxonalarida har bir akadem guruh kichik guruhlarga bo‘lingan holda o‘tiladi. Mashg‘ulotlar davomida “master klass”lar o‘tkaziladi.

IV. Mustaqil ta‘lim va mustaqil ishlar

Talaba mustaqil ishni tayyorlashda muayyan fanning xususiyatlarini hisobga olgan holda quyidagi shakllardan foydalanish tavsiya etiladi:

darslik va o‘quv qo‘llanmalar bo‘yicha fan boblari va mavzularini o‘rganish;

- tarqatma materiallar bo‘yicha ma‘ruzalar qismini o‘rganish;
- maxsus adabiyotlar bo‘yicha fanlar bo‘limlari yoki mavzulari ustida ishlash;
- Talabani o‘quv-ilmiy-tadqiqot ishlarini bajarish bilan bog‘liq bo‘lgan fanlar bo‘limlari va mavzularini chuqur o‘rganish;
- Faol va muammoli o‘qitish uslubidan foydalanadigan o‘quv mashg‘ulotlari;

V. Mustaqil ta‘lim va mustaqil ishlar

Tavsiya etilayotgan mustaqil ishlarning mavzulari:

1. Uy ro'zg'or buyumlaridan tashkil topgan natyurmort ishlash;
2. Mavzuli natyurmort ishlash. (qalam, ko'mir, sous, sangina)
3. Xolis fonda murakkab bo'lmagan natyurmort ishlash;
4. Intererda natyurmort ishlash;
5. San'at atributlaridan tashkil topgan natyurmort kompozitsiyasini ishlash; (qalam, ko'mir, sous, sangina)
6. Turli yoshdagi odamlar boshini xomaki qalamchizg'ilarini ishlash;
7. Odam qomatini turli ko'rinishda qalam chizg'ilarini ishlash;
8. Turli shakllardan tashkil topgan natyurmort ishlash;
9. Murakkab buyumlardan tashkil topgan natyurmort ishlash;
10. Odam qonati xomaki qalamchizg'ilarini ishlash;
11. Qomatni turli ko'rinishda qalam chizg'ilarini ishlash;
12. Turli shakllardan tashkil topgan natyurmort ishlash;
13. Gipsli rozetkadan tashkil topgan natyurmort ishlash;
14. Mavzuli natyurmort ishlash;
15. Odam qomati xomaki qalamchizg'ilarini ishlash;
16. Intererni turli ko'rinishda qalam chizg'ilarini ishlash;
17. Odam boshini turli holatdagi ko'rinishlarini homaki qalamtasvirini ishlash;
18. Avtoportret ishlash;
19. Mavzuli natyurmort ishlash;
20. Odam xomaki qalamchizg'ilarini ishlash;
21. Milliy bosh kiyimda odam portretini ishlash;
22. Odam boshini turli holatdagi ko'rinishlarini homaki qalamtasvirini ishlash;
23. Avtoportret ishlash;
24. Mavzuli natyurmort ishlash;

VI. Asosiy va qo'shimcha o'quv adabiyotlar hamda axborot manbaalari.

Asosiy adabiyotlar:

1. Baymetov B. "Qalamtasvir". Darslik 1-qism.- Toshkent, 2006.
2. Baymetov B., Abdirasilov S. "Chizmatasvir". O'quv qo'llanma.- G'ofur G'ulom matbaa ijodiy uyi. Toshkent, 2004.

Qo'shimcha adabiyotlar:

3. Mirziyoyev Sh.M. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib intizom va shxsiy javobgarlik-har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2016 yil yakunlari va 2017 yil istiqbollariga bag'shlangan majlisidagi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining nutqi. // Halq so'zi gazetasi. 2017 yil 16 yanvar, № 11.
4. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. Toshkent, "O'zbekiston", 2017 yil, 488 bet.

Nizomiy nomli
T D P U
kutubxonasi

5. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. Toshkent, “O‘zbekiston”, 2016 yil, 56 bet.
6. Mirziyoyev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta‘minlash- yurt taraqqiyoti va xalq faravonligining garovi. Toshkent, “O‘zbekiston”, 2017 yil, 48 bet.
7. Mirziyoyev Sh.M. Tanqidiy taxlil, qat’iy tartib intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak. Toshkent, “O‘zbekiston”, 2017 yil, 104 bet.
8. B.Boymetov “Qalamtasvir” Pedagogika institutlari va universitetlari talabalari uchun o‘quv qo‘llanma. Toshkent, 1997.
9. Tojiyev B, Mahkamova S. “Qalamtasvir” (dastlabki saboqlar). Metodik qo‘llanma. Toshkent, 2013.
10. P. Thomas, A. Taylor Drawing, London-2011
11. B. Barber “Full course of the drawing”, Barselona-2014.

Internet saytlari:

12. www.tdpu.uz
13. www.Ziyonet.uz
14. www.edu.uz
15. tdpu-INTERNET.Ped